

ARKIV
FÖR
NORDISK FILOLOGI

UTGIVET UNDER MEDVÄRKAN AV

ERIK BRATE	SOPHUS BUGGE	GUSTAF CEDERSCHIÖLD
HJALMAR FALK	FINNUR JÓNSSON	
KRISTIAN KÅLUND	ADOLF NOREEN	LUDV. F. A. WIMMER

GENOM

AXEL KOCK.

TJUGOANDRA BANDET.

NY FÖLJD.
ADERTONDE BANDET.

C. W. K. GLEERUP.
LUND.

OTTO HARRASSOWITZ.
LEIPZIG.

LUND 1906.

Fyrunga-Indskriften.

III.

Den Indskrift med den længere Rækkes Runer, som læses paa en Sten, der er funden paa Gaarden Stora Noleby i Fyrunga socken, Skånings härad, Skaraborgs län, Västergötland, blev første Gang med Tegning udgivet af mig i Arkiv XIII (1897) S. 317—359. Tillige forsøgte jeg en Læsning og Tolkning. Jeg læste:

- a. runo | ah | raginakudo to^a wea
- b. unapou : su hur ah susi hnabi at kin-
- c. pa kupo

Desværre var min første Læsning meget mangelfuld, og Tolkningen var helt igjennem forfeilet. Men heldigvis har den meddelte Tegning vist sig brugbar.

Derpaa blev Indskriften af Erik Brate, som selvstændig havde undersøgt Originalen, i Arkiv XIV (1898) S. 329—351 læst saaledes:

- a. runo ⁵fahik ¹⁰raginakudo ¹⁵tojeka ²⁰
- b. ⁵una ¹⁰pou : ¹⁵suhurah : ²⁰susih hwatin
- c. ⁵hakupo.

Denne Brates Afhandling er det betydeligste Bidrag til Indskriftens Forstaaelse, som hidtil er fremkommet. I det følgende holder jeg mig ved Angivelsen af hver Runes Nummer i Indskriften til Brate.

Den tredje, som udgav en Læsning og Tolkning af Fyrunga-Indskriften, var Fredrik Sander i hans Bog "Run-inskrifter ånyo granskade" (Stockholm 1898) S. 22—27.

Sanders Udgave har selvstændigt Værd derved, at den meddeler en ny Tegning.

Sander læste:

- a. runo kan h(a)n raginakudo tohena
- b. unapo u-suhu raipi susing hvatkin
- c. hakupo.

Her har Sander uafhængig af Brate fundet den rette Tolkning af første Ord runo og af tredje raginakudo, samt den rette Læsning (men ikke den rette Tolkning) af sidste Ord hakupo og den sandsynlige Læsning af b 19—20 (hw). I alt andet synes hans Tolkning mig ubrugelig.

Sanders høit poetiske Tolkning, at Runerne skal i b 14—18 (som han læser susing) betegnes som "segerband", er meget fornøielig.

For anden Gang behandlede jeg Fyrunga-Indskriften i Arkiv XV (1899) S. 142—151 uden at kjende Sanders Bog. Ved Indskriftens tre første Ord sluttede jeg mig til Brates Tolkning, men læste fahi. Forøvrigt læste jeg som tidligere, med Undtagelse af hnabu(?) for min tidligere Læsning hnabi, og jeg opfattede kinpakupo som et sammensat Kvindenavn i Akkusativ styret af at (b 21—22).

Endelig har von Grienberger (Zeitschrift für deutsche Philologie XXXIII (1901) S. 567—570) behandlet Indskriften uden at kjende Sanders Skrift. Efter første Rad læser han først de 7 Runer i Rad 2, som er længst til høire, saa at han begynder Læsningen til høire og fortsætter til venstre (nitatin); derpaa læser han fra venstre mod høire de øvrige Runer i anden Rad og endelig Runerne i tredje Rad. Th. v. Grienbergers Læsning er i sin Helhed følgende:

- a. runo fahi[do] raginakudo toj(a) ha-
- b. unapou suhur ah susil- | uꝛ uꝛꝛu
- c. akupo.

I det følgende skal jeg søge at modbevise den Rækkefølge, hvori Runerne i anden Rad ifølge v. Grienberger skal læses.

Jeg har ikke kunnet overbevise mig om, at noget i den af v. Grienberger fremsatte nye Læsning eller Tolkning er sandsynligt, med Undtagelse af Tolkningen af b 7—11 suhur og af nogle Bemærkninger om *raginakudo*.

Jeg maa endog bestride Rigtigheden af hans Mening, at a 5—8 *fahi* skulde være forkortet Skrivemaade for *fahi-[do]* (hvilket i saa Fald maatte oversættes ved "scripsi" og ikke ved "scripsit"). At der ikke er noget at indvende mod Præsens *fahi*, har jeg godtgjort ved mange Eksempler i Norges Indskr. I S. 335, 361 f. Og i Fyrunga-Indskriften taler imod en Forandring af Præsens til Præteritum den Omstændighed, at der, som jeg i det følgende nærmere skal omtale, følger et nyt Verbum i Præsens.

I min anden Afhandling om Fyrunga-Indskriften har jeg, som foran sagt, i det væsentlige sluttet mig til den først af Erik Brate fremsatte Læsning og Tolkning af Indskriftens tre første Ord. Ved de følgende Ord afveg jeg derimod ogsaa i min anden Afhandling fra Brates Læsning og Tolkning.

Ved fornyede Overveielser er jeg kommen til den Overbevisning, at Brate ogsaa ved mange flere af Indskriftens Ord end de tre første har (i Modsætning til min Opfatning i min første Afhandling) fundet den rette Læsning og tildels den rette Tolkning. Paa den anden Side kan jeg dog heller ikke nu i alt slutte mig til Brate ¹⁾. Da Fyrunga-Indskriften synes mig meget vigtig, holder jeg det for rigtigt at fremsætte min nuværende Opfatning af den i en ny Afhandling.

¹⁾ Noreen (Altisl. Gramm.³ S. 340) oversætter kun Indskriftens tre første Ord og lader i det følgende ogsaa Læsningen af flere Runer uafgjort.

Förste Ord runo Akkus. Flertal Hunkjön "Runer" (Brate). Jfr. Norges Indskr. I S. 528.

fahi Præsens Indik. 1. Pers. Ental "skriver jeg". Saaledes tolket af mig Arkiv XV S. 143 f. efter Brate, som læste fahik. Jfr. faiu (?) "skriver jeg", sidste Ord paa den norske Sten fra Vatn (Norges Indskr. I S. 359 ff.).

Om den lille fine Streg oppe paa i-Runen skal jeg i det følgende tale.

raginakudo er, som Brate har tolket det, Adjektiv i Hunkjön Flertal, hørende til runo. Udtalt *raginakundo. I Betydning svarende til oldn. *reginkunnar*; jfr. Hávamál 80 *rínnum* ... *enum reginkunnum*. "(Runer) de fra de raadende Magter stammende". Om Formen -kudo se Arkiv XV S. 145.

v. Grienberger (S. 567 f.) begrundet den Mening, at "die nordischen *regin* ursprünglich die unpersönlichen schicksalsmächte sind, nichts anderes als 'fata'" Han tilføier: "demnach kann ein adj. *raginakundar sehr wohl auch 'von den schicksalsmächten stammend, fatalis' bedeuten und es handelt sich bei unserer inschrift vielleicht nicht darum, die göttliche abkunft der schrift hervorzuheben, sondern den schicksalsmässigen charakter der inschrift als der grabschrift eines verstorbenen zu bezeichnen".

a 19—23 har jeg tidligere læst: to_A wea. Derimod har Brate læst: tojeka. Jeg tror nu, at Brates Læsning er den rette ¹⁾.

¹⁾ I tojeka har rigtignok, som ogsaa Brate indrømmer, Binderunen for ek en lidet heldig Form. Runen for k har i denne Binderune en Form, som er væsentlig forskjellig fra Formen af de to andre k-Runer i Indskriften og som nærmer sig til den i den kortere Rækkes Skrift brugelige Form af k-Runen. I tojeka er der paa k-Runen kun én Siderstav, som gaar til højre, men ingen, som gaar til venstre, og den lodrette Stav er her kortere nedenfor Siderstaven end paa de to andre k-Runer. Denne uheldige Form har mulig sin Grund deri, at e-Runens Form blev i overveiende Grad bestemmende for Binderunens Form.

Naar Kvisten af k-Runen er føiet til første og ikke til anden lodrette Stav af e-Runen, saa kan hermed sammenlignes en lignende Uregelmæssig-

Min Hovedgrund til den forandrede Opfatning er Sammenligningen af Brakteaten Nr. 56 Stephens (fra Bolbro, Fyn, Danmark). Her læser jeg til højre for Hæmpen: **tohek**. Den første af disse Runer, som jeg ikke kunde se paa Originalen, ser paa Stephens's Tegning ud som den angelsaksiske Rune for **ea**, men den er dog vistnok ment som en Form af Runen for **t**. Dette **tohek** er tydelig ensbetydende med det af Brate paa Fyrunga-Stenen fundne **tojeka** og støtter denne hans Læsning.

tojeka er Præsens Indik. 1. Pers. Ental med enklitisk tilføiet **-eka** "jeg"; jfr. **hateka** Lindholm, **haitika** Brakt. Nr. 57 Stephens, **snuheka** Stentofta. **tojeka**, af ældre **tauju-eka*, hører til det Verbum, hvis Præteritum 1. Pers. paa Guldhornet findes i Formen **tawido**.

Som bekjendt, svarer dette Verbum til got. *taujan*, Præter. *tawida*. Dette Verbum betyder i Gotisk "gjøre" (*ποιεῖν*, *ποιᾶτεν*) i overført Betydning, og ikke med Betegnelsen for en haandgribelig Gjenstand som Objekt. I andre germanske Sprog har det tilsvarende Verbum Betydningen "tilberede, bearbejde", tildels ogsaa "farve". Jfr. oht. *zouuitun* som Oversættelse af "exercebant (ferrum Cyclopes)", i Middelhøitysk f. Eks. brugt om at udruste et Skib seilfærdigt.

Guldhornets **tawido** med **horna** som Objekt betyder omtrent "udstyrede"; Udtrykket henviser vistnok til Hornets Udsmykning med de billedlige Fremstillinger og tillige med den prydelig udførte Indskrift. Jfr. Vilh. Thomsen, Arkiv XV S. 193—197 og Wimmer, Sønderjyllands Runemindesmærker S. 21.

Paa lignende Maade betegner paa Brakt. Nr. 56 **tohek** "udstyrrer jeg", d. e. gjør færdig med Billede og Indskrift. Objektet finder jeg i et forudgaaende Substantiv, som vel har

hed i en Binderune i Ødemotland-Indskriften. Her er urte *ebuūūinu* skrevet *urtebuūūinu* med en Binderune for **te**, i hvilken Kvisten af **t** er føiet til anden (ikke første) lodrette Stav af **e**-Runen.

betegnet Brakteatens Flade og som er efterfulgt af det dertil hørende hi "dette".

Jeg skal i det følgende søge at vise, at Objektet for *tojeka* paa Fyrunga-Stenen er det samme som Objektet for *fahi*, nemlig de forudgaaende Ord *runo* ... *raginakudo* "Runer, de fra de raadende Magter stammende". Jeg oversætter det "udstyrrer jeg". Jeg skal i det følgende tale mere om, hvorledes dette er at forstaa.

tojeka er uden en forbindende Konjunktion "og" stillet ved Siden af Verbet *fahi*. Paa lignende Maade er i Indskriften paa Aagedal-Brakteaten de to Verber *ifalh fahd* "indgrov, skrev" stillede ved Siden af hinanden uden at være forbundne ved en Konjunktion; se Norges Indskr. I S. 199, jfr. S. 551 ff.

I Formen *tohek* paa Brakt. Nr. 56 er *h* mindre oprindeligt end *j* i *tojeka*. Paa lignende Maade er *h* brugt i *niuha* paa Stentofta-Stenen "nyt", af Stamme *niuja*-. Ligesaa i *frohila* (= got. *Froila*) Brakt. Nr. 99 (Darum), Kortnavn, dannet ved Deminutivendelsen *-ila*, af et sammensat Navn, hvis første Led har svaret til oldn. *Frøy*-¹).

I Modsetning til de øvrige nordiske Sprog har *tojeka*, *tohek* og *frohila* i Lighed med senere gotisk Udtale (*Froja*, *Froila*) o af *au* foran *j* og foran det uoprindelige *h* foran Vokal.

Hvis Brates Læsning *tojeka* er rigtig og dette betyder "udstyrrer jeg", saa maa de tre første Runer i anden Rad *una* ligeledes være feilagtig tolkede af mig og rigtig opfattede af Brate som et Mandsnavn i Nominativ; altsaa som Navn paa Runeristeren, der i det foregaaende har sagt "udstyrrer jeg".

I denne Forbindelse fortjener det Opmærksomhed, at *wne* er, som det synes, Runeristerens Navn i Indskriften fra

¹) Noreen (Altisl. Gramm.³ S. 336) gjengiver derimod *frohila* ved oldisl. **Fróle*.

Törviken B. Se Norges Indskr. I S. 556 f. Der har jeg nærmere omhandlet Navnet og ligeledes nævnt, at det nærbeslægtede Mandsnavn *unir* forekommer i Indskriften fra Skee i Bohuslen, lidt før 800, som Navn paa en Runerister.

Efter *una* følger b 4—6 *pou*. Dette opfatter jeg nu helst med Brate som Nominativ Flertal Intetkjön af Pronomenet "den". Formen *pou* synes mig ligesom Brate at være Forstadium til oldn. *þau*. Han fremsætter (Arkiv XIV S. 337) to forskjellige Forklaringer af Formen *pou*. Mulig föres vi dog til en tredje Forklaring ved den af Noreen (Pauls Grundriss¹ I S. 502) fremsatte Formodning, at oldn. *þau* er ligesom *tvau* oprindelig Totalsform for Nominativ Hankjön. Da er *ou* i *pou* netop den Tvelyd, som vi her skulde vente.

pou sammenfatter da efter et bekjendt syntaktisk Udtryk de to følgende Personbetegnelser *suhura-h* *susi-h*, der, som vi skal se, angiver to Personer af forskelligt Kjön.

Vi bruger her den forbindende Konjunktion "og", men denne mangler i Indskriften mellem *una* og *pou*. Brate henviser (S. 351) til flere yngre Runeindskrifter, i hvilke "og" mellem flere Personnavne ikke er udtrykt. Rigtignok er Mangelen af en Partikel, som forbinder *pou* med *una*, her paafaldende, da *pou* sammenfatter de i det følgende nævnte Personbetegnelser *suhura-h* *susi-h*, som indbyrdes er forbundne ved to enklitiske forbindende Konjunktioner. [Jfr. Tillæg I i det følgende S. 22.]

Efter *pou* følger tre Prikker, den ene over den anden.

b 7—13 *suhurah* udskiller jeg med Brate som et Substantiv i Nominativ Hankjön forsynet med en enklitisk Partikel *-h*. Men *suhura* forstaar jeg ikke med Brate som et Mandsnavn.

Efter v. Grienberger, som med urette adskiller *suhur* fra *ah* og forstaar *ah* som "eier", tager jeg *suhura* som Appellativ "Svigerfader", uagtet Formen *su-* ved denne Tolkning volder Vanskelighed.

suhura viser en *n*-Stamme ligesom det ensbetydende got. *swaihra* og glsvensk *sväre* ¹⁾. Det har *ur* i Lighed med oht. *suehur*, ags. *swehor*, *swéor*, gr. *ἐκυρός*, oldind. *ḡwáçura-*, og fl.

Man kan tænke paa Muligheden af, at første *u* i **suhura** er i forholdsvis sen Tid opstaaet af germ. *we* ved Indflydelse af *u* i følgende Stavelse, altsaa ved Omlyd; jfr. Noreen, Altisl. Gramm.³ S. 60 § 74 Anm. 4. I dette Tilfælde vilde det være sandsynligt, at *u* i første Stavelse af **suhura** er blevet udtalt som *ø*. I Lighed hermed har jeg Norges Indskr. I S. 106 for "efter" paa By-Stenen læst *ubt* eller *upt* og jeg har antaget, at *u* i dette Ord betegner Udtalens *ø*.

Dog finder jeg denne Forklaring af **suhura** mindre sandsynlig, navnlig paa Grund af det følgende Ord *susi*. Jeg finder det mere sandsynligt, at Forholdet mellem *su-* i **suhura** og *swe-* i oht. *suehur* skal forklares af Vokalskiftet i Ursproget, altsaa som Aflyd.

Aflydsformen med *su-* i første Stavelse for det oprindeligere *swē-* har jeg ellers ikke fundet i dette Ord. Dette Skifte kunde i sig selv være uden Betænkelighed, da dertil findes mange Analogier. Jfr. oldn. *svēfn*, gr. *ὕπνος*; got. Stamme *sutja-* "söd" ved Siden af Stammen *swōtja-* i andre germanske Sprog; svensk Indsjönavn *Vätur*, oldn. *vatn* og *otr*, gr. *ὕδωρ*, o. s. v. Her er dog *su-* paaafaldende, da derefter følger Konsonanten *h*. Foran *h* maa Vokalen paa den Tid, da der var bevægelig Betonning, have havt Hovedtone, og dertil passer *swe-*, ikke *su-*.

Formen **suhura** kan da maaské forklares som opstaaet

¹⁾ Ordet heder i Glsvensk ogsaa *svär*, i Akkusativ *suer* Lilj. R.-U. 179. En mærkelig Akkusativform forekommer i en Indskrift med de yngre Runer i Upland, Lilj. R.-U. 737, Dybeck I 101: *siuhr*. I denne Form synes *h* at være bibeholdt traditionelt fra ældre Skrivebrug. Ved Indflydelse af *u*, som i den ældre Form fandtes mellem *h* og *r*, er kort *e* i første Stavelse her blevet til *iu*, vel udtalt *jú*. Mellem *s* og *j* er *w* her forsvundet; jfr. oldn. *hjóll* af **hwjóll*.

ved Kontamination af to Stammer **swéhura-* og **sugurán-*. Jfr. mine Bemærkninger til *susi* i det følgende.

Det *-h*, som findes i Enden af *suhurah*, opfatter jeg nu med Brate som en forbindende enklitisk Partikel, der ligeledes i Gotisk kan have Formen *-h*. I Gotisk optræder Formen *-h* kun efter Tvelyd, lang Vokal og kort betonet Vokal. Her i Indskriften findes *-h* efter Endelsen *-a*, som paa Indskriftens Tid vistnok var kort, men som tidligere har været langt.

Efter *suhurah* har Stenen ifølge Brate to Prikker (og har oprindelig mulig havt tre Prikker); se Arkiv XIV S. 329 f., jfr. XIII S. 324. Dette passer godt til den Tolkning, som jeg nu antager.

Da der ogsaa foran *suhurah* staar Skilletegn, saa synes Angivelsen af en ny Person "Svigerfader" her at være fremhævet ved at sætte Skilletegn baade foran og efter.

I b 14—18 *susih* har Brate med rette seet en Nominativ i Hunkjön, som ved *-h* er forbundet med det forudgaaende *suhura-h*. Ligeledes tror jeg nu, at Brate har Ret i at betragte *susi* som et Kortord eller Kjæleord.

Men jeg ser deri ikke med ham et Kvindenavn. Jeg formoder, at det appellativiske Hunkjönsord *susi* efter sin Betydning snarest svarer til det forudgaaende Hunkjönsord *suhura*, hvormed det er kopuleret. Jeg oversætter da *susi* ved "Svigermamma".

susi indeholder da Afledningsendelsen *-si*, af en Stamme paa *-sī*, som skifter med *-sjō*. Denne Afledningsendelse har fra først af været det feminine Suffiks *-ī*, *-jō* föiet til en Dannelse paa *-s*.

Nomina med Afledningsendelser, hvis Kjendekonsonant er *s*, kan have deminutiv Betydning. Saaledes ikke alene i nyere svenske Dialekter: *märrsa* "liten märr", *sossa* "liten so" (Hellquist, Arkiv VII S. 156). Men ogsaa ældre Dyrebeteg-

nelser som oldn. *bangsi* "Bamse" kan i sin Anvendelse staa nær ved Kjæleord.

Netop ved Slægtskabsord er Kjælebetegnelser sædvanlige.

susi er dannet ved at föie Afledningsendelsen til den forkortede Stamme. Det forudsætter sandsynlig som Ord for "Svigermoder" enten **suhurō* eller et oprindeligere **sugurō*, jfr. got. *swaihrō*, glsvensk *svära*.

I det fællesindoeuropæiske Ord for "Svigermoder" laa Hovedtonen paa sidste Stavelse (oldind. *cvacrū-*, gr. *ἐννοιά*, oht. *swigar*, ags. *sweger*). Her kan Aflydstrinet *su-* allerede have forekommet i Ursproget, men her skulde germansk Sprog lydret have *g*, ikke *h*, i Indlyd.

Afledningsendelsen *-sī*, som skifter med *-sjō*, forekommer bl. a. i oht. *chebis* "Frille", ags. *ciefes*. Dette vilde i Gotisk hede **kabisi*. At dette Ord engang ogsaa har været svensk, viser glsvensk *kæfsir* m. "Mand, som lever sammen med en Frille".

For Manden er her det egentlige Slægtskabsord *suhura* "Svigerfader" bibeholdt, medens det i Form tilsvarende Ord om Kvinden her er fortrængt af Kjæleordet *susi* "Sviger-mamma". Paa lignende Maade trænger ogsaa andensteds Kjæleord lettere ind, hvor der er Tale om en Person af det svagere Kjon. F. Eks. i Middelhöitysk er for "Farbroder" det gamle *vetere* bibeholdt, medens "Faster" betegnes ved et Kjæleord *base*.

Den Omstændighed, at jeg ikke i noget andet germansk Sprog kan paavise et til *susi* svarende Ord med Betydning "Svigermoder", kan efter mit Skjøn ikke gjendrive min Tolkning eller gjøre denne overveiende usandsynlig¹⁾. Thi netop fordi *susi* efter min Opfatning er et Kjæleord, behøver dette

¹⁾ For *susi* synes mig Betydningen "Svigermamma" efter Sammenhængen sandsynligere, end at det skulde være en Kjæleform enten for "Söster" eller med Betydning af "Svigerinde (Hustrus Søster)".

Ord ikke at have været brugt eller kjendt i stort Omfang enten i Rum eller Tid.

Dette kan oplyses derved, at Norges mest gammeldags Bygdemaal Sætersdals-Maalet har af Slægtskabsord flere Kjæleformer, som ikke bruges saaledes eller saa almindelig i andre Bygdemaal, f. Eks. *bōa* for "Broder", *titta* for "Söster".

Det sluttende *i* i *susi*, efter hvilket Partikelen *-h* optræder, var paa Indskriftens Tid vistnok kort, men har tidligere været langt.

Nominativen *susi* af en Stamme *susī-* i Skifte med *susjō-* afviger fra historisk nordisk Sprog og stemmer overens med Gotisk *deri*, at den mangler Nominativmærket *-R*.

suhura-h susi-h indeholder to Personbetegnelser, forbundne ved den to Gange satte enklitiske Partikel *-h...-h*. Jeg skal andensteds begrunde, at paa Brakt. 106 to Adjektiver er forbundne ved *-h...-h*. Partikelen *-h* eller *-uh* bruges i Gotisk kun til at forbinde Sætninger. Brate sammenligner Brugen af *-h...-h* her i Indskriften med Brugen af *τε...τε* i Græsk, *-que...-que* i Latin til at forbinde enkelte Ord.

Ved *suhura* "Svigerfader" og *susi* "Svigermamma" forstaar jeg den Afdödes Svigerforældre, i Forening med hvem *una* sætter Mindesmærket. Svigerforældrene nævnes i Indskriften ikke ved Navn. I nordiske Indskrifter med den kortere Rækkes Runer er det ikke sjælden Tilfældet, at det om de Personer, som har sat Mindesmærket, angives, i hvilket Slægtskabsforhold de har staaet til den Afdöde, men uden at deres Navn nævnes.

Jeg skal senere tale om den lille Skraastreg oventil paa første Stav af Runen for *h* i *susih*.

b 19—24 har Brate læst *hwatin*. Runerne at er skrevne som Stupruner; derom skal jeg senere tale. Brate opfatter *hwatin* som Dativ af den Dödes Navn, hvortil Nominativ skal have lydt **Hwata*.

Dette sidste holder jeg for ikke rigtigt. For det første,

fordi kun Former paa *-an*, senere *-a*, hidtil er paaviste i Nordisk; f. Eks. *halaiban* Tune.

For det andet, fordi de to sidste Runer i Rad b in maa, som jeg i det følgende skal söge at vise, være Præpositionen "i".

Jeg antager derfor, at *hwatin* er forkortet skrevet for *hwati in*. I andre Runeindskrifter findes ofte en saadan forkortet Skrivemaade, og den synes ikke her udelukket derved, at Indskriften har *susih* foran *hwatin* (altsaa samme Konsonanttegn skrevet to Gange sammen). Lignende Mangel paa Fölgerichtigkeit findes f. Eks. paa Rök-Stenen og i Ødemotland-Indskriften.

hwati forklarer jeg som Dativ, af ældre **Hwatē*, af et Mandsnavn, som i Nominativ har lydt **Hwatar*.

Med Hensyn til Skrivemaaden med *-i* i Slutningen af Dativformen kan jävnføres Dativen *gari*. Denne har vi, som jeg nu tror, i Slutningen af Skåäng-Indskriften, hvilket jeg senere skal söge at vise. En anden Dativ paa *-i* er vel *hali* i den usikre Belgu-Indskrift (dog med lokativisk Betydning); se Norges Indskr. I S. 467. Ogsaa i 3. Person Ental af det svage Præteritum findes i Endelsen af og til skrevet *-i* for det ældre *-e*, f. Eks. *fahidi* Brakt. 49 = 49 b, jfr. *fpi* Norges Indskr. I S. 255.

Denne Overgang fra *-e* i Ordslutning til *-i* synes at vise, at Vokalen dengang ikke havde bevaret sin fulde Længde, men var forkortet, om end maaské halvlång.

Mandsnavnet **Hwatar* er det uforandrede Adjektiv, som har betegnet "hvas", deraf "modig, rask". Adjektiver i ubestemt Form har ofte uforandrede været brugte som Mandsnavne; se Norges Indskr. I S. 98. Et Mandsnavn *Hvatr* forekommer i Diplomer fra Valdres i 14de Aarh. Af dette Mandsnavn forklarer O. Rygh Gaardnavnet af *Huatstadum* Röde Bog S. 254, nu Kvasstad Gaard-Nr. 55 Elverum i Hedemarkens Amt; se O. Rygh, Personnavne i Stedsnavne S. 138.

Dativen *hwati* betegner her den Døde, for hvem Runeristen skriver Runer og til hvem han altsaa vier Runerne. Paa denne Maade bruges Dativ af et Personnavn ogsaa oftere ellers for at angive den Person, for hvem Runer er skrevne eller udførte. Dette finder Sted baade i Mindeindskrifter over afdøde Personer og i Indskrifter, som indridses paa Gjenstande, der skjænkes levende Personer. Saaledes *uulfpalfæ*, d. e. *Úlfi fápi Alfe*, se Norges Indskr. I S. 565 ff.; *ikisafai* i Overgangsindskriften paa Frerslev-Stenen i Sjælland, d. e. *ek Ísa fáii*. I Indskriften paa Brakteaterne 49 og 49 b har den oprindelige Tekst vistnok havt: *fahidi . . . gare*. Ogsaa kan sammenlignes *wurte runor . . . kunimudiu* paa Tjurkö-Brakteaten.

[Om b 7—22 jfr. Tillæg II.]

Som de to sidste Runer i Rad b læser jeg nu med Brate *in*; ikke, som för, *kin*. Om de formentlige Skraastreger oppe til venstre paa Staven af i-Runen skal jeg i det følgende tale.

I tredje Rad læser jeg nu, ligeledes i Overensstemmelse med Brate (og Sander og Noreen), *hakupo*; ikke som för, *pakupo*.

in opfatter jeg som Præposition = oldn. *í*. Da den oldnordiske Præposition *á* har Formen *an* paa Brakteaterne fra Tjurkö (Steph. Nr. 25) og Aagedal, saa er *in* den Form, som man i Urnordisk maatte vente.

Brate har ogsaa Fortjenesten af at have sammenstillet *hakupo* med et Ord i den med den yngre Rækkes Kortkvistruner skrevne Indskrift fra Gursten i Norra Tjust, Småland; se om denne Runverser Nr. 164 S. 361 og Noreen, Altschwed. Gramm. S. 485.

Derimod kan efter mit Skjøn *hakupo* paa Fyrunga-Stenen og det dermed identiske *hakupa* paa Gursten-Stenen ikke betyde "ristningar".

Tværtimod har Löffler (Arkiv XIV S. 342) paa Gursten-Stenen med rette forbundet *ur hakuþa* "fra H." og i *hakuþa* seet et Stedsnavn ¹⁾).

Dette oplyser han ved det af Lundgren, Personnamn från medeltiden S. 91 anförte *Hakadhabæks broo* i Östergötland. Jeg har derefter (Arkiv anf. St.) forklaret dette Stedsnavn som *Hakup-á*, en Sammensætning af *á* "Aa" med **hakup* "Gjedde" = oldsaks. *hacud*, ags. *hacod*, *hæced*, oht. *hahhit*, nht. *Hecht*.

Hvis nu *hakupo* paa Fyrunga-Stenen er samme Ord, saa maa -o her betyde "Aa" og være Dativ, da *hakupo* er styret af Præpositionen in "i".

Navnet *hakuþa* er i Gursten-Indskriften brugt ikke som Navn paa en Aa eller Elv, men som Navn paa en Gaard, og det samme er Tilfældet med Navnet *hakupo* i Fyrunga-Indskriften.

Det er jo et ganske almindeligt Fænomen, at Elvenavne saaledes i nordisk Sprog uden Afledning gaar over til at bruges som Gaardnavne. Jeg skal nævne et eneste Eksempel af mangfoldige. En Gaard i Nerstrand, Ryfylke, Norge, heder Hinderaa, i Middelalderen *Hindará*, Gen. *Hindarár*.

I *hakup-* betegner þ det aandende ø, ligesom i *fpi* Ødemotland, *faepi* Brakt. 23, *wap[i]* Sölvesborg.

Formen *o* for "Aa" i Sammensætning maa, som jeg tror, forklares paa følgende Maade. Ordets nordiske Form har engang været **ahwu*, af en förgermansk Urform **aqā*. Men som sidste Sammensætningsled kunde dette i Ursproget være svagt betonet, og det gik da lydret gennem **agwā* over til **awā*, **awu*; jfr. Brugmann, Grundriss² I S. 609 § 676 b. Dette maatte saa igjen blive til *tostavelses* **au*, hvilket endelig efter min Formodning i svagt betonet Stavelse blev til *enstavelses* **au*, hvorefter til Slutning det paa Fyrunga-Stenen

¹⁾ Denne Forklaring er ogsaa optaget af Noreen, Altschwed. Gramm. S. 485.

forekommende *o* er opstaaet. Dette stemmer overens med, at den fællesgermanske Tvelyd *au* i historisk nordisk Sprog i Udlyd er blevet til *ó* i enstavelses Ord.

Det siges her efter min Mening, at den Døde, over hvem Stenen er sat, har boet i *hakupo* ¹⁾.

Da der i Indskriften efter *tojeka* ikke følger noget Objekt for dette Verbum, maa vel *runo* være Objekt ikke blot for *fahi*, men ogsaa for *tojeka*.

I Rök-Indskriften er om Faderen Varin brugt Udtrykket *fapi*, hvortil *runar* er Objekt, og der er Runeristeren en anden Mand; han heder Biari. I Lighed hermed formoder jeg, at Udtrykket *runo fahi* paa Fyrunga-Stenen nærmest har Hensyn til Affattelsen af Runerne som Minderuner og til deres Meddelelse paa Mindestenen. Derimod synes *tojeka* "udstyrer jeg" særlig at have Hensyn til den prydelige Udførelse af Tegnene og til den prydelige Anbringelse af Skriften indenfor Rammelinjer.

Efter det foregaaende læser jeg Fyrunga-Indskriften indelt i Ord paa følgende Maade (paa to Undtagelser nær overensstemmende med Brate):

- a. ⁵runo ¹⁰fahi ¹⁵raginakudo ²⁰tojeka
- b. ⁵una ¹⁰pou : ¹⁵suhura-h : ²⁰susi-h ²⁴hwati (i)n
- c. ⁵hakupo.

¹⁾ Jfr. hermed Stedsangivelsen i den med den kortere Rækkes Runer skrevne Indskrift (fra omkr. Aar 800) paa den sjællandske Snoldelev-Sten: *Gunnwalds stæinn, sunar Hróalds, þular á Salháugum* (Wimmers olddanske Gjengivelse).

En Indskrift med den kortere Rækkes Runer fra Klep, Jæderen, lyder: *aft : qskarþi : kuqn : sina : tutur : kunars | þurir : harþar : sunr : raisti : stain : þina*. Hertil slutter sig paa en egen Side følgende Indskrift (som meddeler en Oplysning, der hører til *Gunnars*): *bruþur : halka : q : klabi +* (sidste Ord skal udtales *Klæppi* eller *-e*).

Dette oversætter jeg saaledes:

"Runer skriver (jeg), de fra de raadende Magter stammende, (og) udstyrer jeg Una, (og) de (to) Svigerfader og Svigermamma, for Hwat i Hakutho".

Der forekommer ellers flere Eksempler paa, at Mindesten med Indskrift i Runer er sat efter en Svigerfader. Derimod mindes jeg ikke noget Eksempel paa, at en Svigerfader har været med om at sætte Mindesten efter sin Svigersön.

I hvilket Forhold *una*, der taler i første Person som den, der skriver og udstyrer Runerne, har staaet til den Af-döde, Hwat, siges ikke, og dette kan heller ikke med Sikkerhed sees af Sammenhængen. Hwat's Hustru nævnes ikke som en af dem, der har sat Mindesmærket over Hwat. Hun maa vel derfor have været död för ham.

Det i Fyrunga-Indskriften nævnte Stedsnavn *hakupo* og det paa Gursten-Stenen i Tjust nævnte Stedsnavn *hakupa* staar, som för nævnt, vistnok i Forbindelse med det Stedsnavn *Hakadhabæk*, som nævnes i et Brev af 1377, der er trykt i Vitterhets Akademiens Handlingar XXIV S. 326. Ifölge dette Brev synes *Hakadhabæk* at have ligget i Öst-kinds härads Almenning i Östergötland.

Efter dette skulde altsaa Hwat, til hvis Minde Fyrunga-Stenen er sat, have boet paa Hakutho i Östergötland. Dette synes ikke at indeholde nogen Urimelighed, uagtet Mindestenen over ham er sat langt derfra i Fyrunga Sogn i Vestergötland.

Vi synes at maatte antage, at Hwat er bleven gift med en Kvinde fra Fyrunga og at Hwat efter sin Hustrus Död har gjæstet sine Svigerforældre i Fyrunga og at han er död under sit Besög hos dem.

Det synes at ligge nærmest at formode, at Una er Hwat's Sön, og at han efter sin Moders Död har opholdt sig hos sin Morfader og sin Mormoder i Fyrunga. Dog er det da

paafaldende, at dette Slægtskabsforhold mellem Una og Hwat ikke udtrykkelig angives.

Den i det foregaaende givne Tolkning faar Indflydelse paa Bestemmelsen af Fyrunga-Indskriftens Tid.

Som Mærker paa senere Tid beholder vi: Det, at Stenen paa Grund af sin Form sandsynlig fra først af har havt sin Plads inde i en Grav, og Rammelinjerne. Se herom Arkiv XIII S. 349 f. Formen af **k**-Runen γ . Ogsaa Stenens Form for **f** med kun én Kvist er en yngre Form.

Hertil kommer nu som Mærker paa senere Tid Endelsen **-i** i Dativen **hwati** for ældre **-e**. **p** i **hakupo** for ældre **d**. Formen **fahi** for ældre **faihiu*.

Runeformen $\ast$ i **tojeka** er vistnok en yngre Runeform, men det maa særlig fremhæves, at denne Runeform paa Fyrunga-Stenen har bevaret sin oprindelige Betydning **j**, medens den allerede paa Skåäng-Stenen er en **A**-Rune. Desuden kan nævnes, at **tojeka** med **j** er en ældre Sprogform end **tohek** med **h** paa Brakt. Nr. 56 Stephens.

Efter det Tidsmærke, at den Rune, som senere betegner **A**, paa Fyrunga-Stenen betegner **j**, maa Indskriften sættes længere tilbage, end jeg før troede. Dog er det at mærke, at $\ast$ **j** i **tojeka** paa Fyrunga-Stenen forekommer i Indlyd.

For Lydlæren er fremdeles at mærke som Tegn paa Ælde, at **h** er beholdt i Udlyd i **suhurah** og **susih**; Tve-lyden **ou** i **pou**. Dog (i Modsætning til andre nordiske Sprog) **o** i **tojeka** opstaaet af *au*.

Med Hensyn til Ordstoffet kan fremhæves Brugen af det enklitiske **-h** i to Led, samt de ellers ikke forekommende Ord **suhura** og **susi**.

Navnlig paa Grund af $\ast$ med Betydning af **j** skulde jeg nu ville henføre Fyrunga-Stenens Indskrift til omkring Aar 600.

Det er i det foregaaende sagt, at kun to Runer i den lange Indskrift er skrevne som Stupruner, nemlig *at* i den Dödes Navn *hwati*. Da denne Skrivemaade her kun forekommer paa dette ene Sted, maa den have en bestemt Grund. Jeg tror nu at have fundet denne: Anvendelsen af Stupruner i den Dödes Navn skal symbolsk betegne ham som död eller "stupad".

Det, at et Par Runer i den Dödes Navn symbolsk er skrevne med Toppen ned, kan sammenlignes med, at nordiske Billedstene i Britannien flere Gange fremstiller en Mand som falden ved at afbilde ham med Hovedet ned og Benene op. Saaledes f. Eks. paa et Kors ved Kirk Michael paa Øen Man; se Aarbøger for nord. Oldkynd. 1899 S. 258 f.

Den samme Anvendelse af Stupruner som paa Fyrunga-Stenen har vi paa Flistad-Stenen. Dennes Indskrift ender med den Dödes Navn *lata*, d. e. *Landa*, styret af den forudgaaende Præposition *at* "efter". I *lata* er tre Runer skrevne som Stupruner, nemlig *l*, *t* og anden *a*-Rune.

Baade Flistad-Stenen og Fyrunga-Stenen er fra Skaraborgs län i Vestergötland. Naar vi i begge disse Indskrifter finder den symbolske Anvendelse af Stupruner i den Dödes Navn, saa synes det sikkert, at den Mand, som har indridset den yngre Indskrift, Flistad-Indskriften, har kjendt denne Anvendelse af Stupruner ved en hos Runeristene i Vestergötland gennem Tiderne bevaret Tradition. Da Flistad-Indskriften ellers ikke er særlig beslægtet med Fyrunga-Indskriften og da Fyrunga-Indskriften synes at have været anbragt inde i en Grav, har Flistad-Indskriftens Runerister neppe overført denne Brug af Stupruner umiddelbart fra Fyrunga-Indskriften. Men denne Brug af Stupruner var vel i Vestergötland engang forud for Flistad-Indskriftens Tid repræsenteret ved flere med den længere Rækkes Runer affattede Indskrifter end den ene, Fyrunga-Indskriften.

Foruden Ordadskillelsen ved Prikker har Indskriften mulig et andet Skilletegn.

a 8 (i i fahi) har den lodrette Stav oventil krydset af en fin Skraastreg, som synes at være ridset. Denne Streg begynder ligesaa høit oppe som Toppen af a 7 og skraaner nedad mod høire. Ogsaa Brate tror, at denne Skraastreg er tilsigtet.

Paa venstre Stav af b 18 (h i susih) er der oventil en Skraastreg, som krydser Staven og gaar ned til høire og som v. Grienberger med urette har læst som Kvisten paa l-Runen. Den findes ogsaa paa den af Sander meddelte Tegning.

b 23 (i i in) synes at have følgende Form. Paa Runens lodrette Stav synes der høit oppe at være en kort ret Kvist, som skraaner mod venstre op til Rammestregen. Lige under det Sted, hvor denne Kvist berører Staven, skraaner der, som det synes, fra denne nedad til venstre en lidt kortere og mindre tydelig Kvist, som fjærner sig lidt mindre fra Staven end den övre Kvist. Ogsaa dette findes paa Sanders Tegning. Dog synes det muligt, at de nævnte Skraastreger paa i-Runen er betydningsløse.

Hvis de nævnte Skraastreger er tilsigtede, har vi altsaa i Fyrunga-Indskriften tre Gange en liden mod høire nedadgaaende Skraastreg, som begynder omtrent saa høit oppe som den lodrette Stav til venstre for denne og derpaa berører og tildels krydser Staven. Alle tre Gange findes denne Skraastreg paa en Stav, som er sidste Runestav i et Ord. Og ved b 23, som paa én Gang er sidste Runestav i hwati og første Runestav i in, er der oventil paa Staven to Skraastreger, den ene, som skraaner mod høire ned til Staven, og den anden, som fra samme Punkt paa Staven skraaner ned til venstre.

Jeg tror neppe, at alt dette er tilfældigt. Jeg antager, snarest, at Skraastregen paa alle tre Stave skal betegne den Rune, til hvilken den er föiet, som sidste Rune i et Ord,

og at de to Skraastreger paa i i in skal betegne, at dette i skal læses dobbelt, først som sidste Rune i *hwati*, derpaa som første Rune i Præpositionen *in*.

Hvorvidt et lignende Skilletegn kan paavises i andre Indskrifter med den længere Rækkes Runer, er tvivlsomt. Dog forekommer sikkert som Skilletegn en kort lodret Stav, som begynder i Linje med Runernes Toppe.

Kun Fyrunga-Indskriftens Begyndelse

runo fahi
raginakudo

er versificeret. *tojeka una pou* er sikkert Prosa. Ligesaa det følgende, men her kan Allitterationen være tilsigtet ved *suhurah susih* og ved *hwati in hakupo*.

Fyrunga-Indskriften er ogsaa af Vigtighed for Kundskaben om de til Runerne knyttede religiøse Forestillinger og om disse Forestillingers Historie, navnlig derved, at Udtrykket *runo raginakudo* aabenbart staar i traditionel Forbindelse med Udtrykket *rúnum . . . enum reginkunnum* i Hávamál 80. Men paa en Undersøgelse heraf skal jeg her ikke gaa ind. Heller ikke skal jeg her sammenstille det nævnte Udtryk om Runerne med de Epitheter, som Runerne har i de blekingske Indskrifter fra Stentofta og Björketorp.

Fyrunga-Stenens *hakupo* og Gursten-Stenens *hakupa* giver os de to ældste Nævnelser af svensk Stedsnavn paa svenske Runestene. Det er et mærkeligt Træf, hvis det er et Træf, at Stedsnavnet paa begge Stene er det samme.

Men dette synes ikke nødvendig at maatte være et Tilfælde. Det synes muligt, at der paa denne Gaard *hakupo*, senere *hakupa*, lige fra Fyrunga-Stenens Tid og til Gursten-Stenens Tid, altsaa vel omkring 300 Aar, har boet Mænd, som har havt Kundskab til Runeskriften og kunnet skrive Runer og som har nedarvet denne Kundskab i Slægten ¹⁾.

¹⁾ I denne Henseende fortjener det Opmærksomhed, at Fader til Odd, efter hvem Gursten-Stenen er sat, heder **Smipr*.

Man maatte da vel snarest formode, at Hwat paa Hakutho eller Una, som kan have hørt hjemme paa samme Gaard, havde lært Kunsten at skrive Runer ved sin Forbindelse med Folk i Fyrunga i Vestergötland. Hvis denne meget dristige Formodning om en middelbar Forbindelse mellem Fyrunga-Stenen og Gursten-Stenen skulde være rigtig, kunde den gjøre det sandsynligt, at den paa Gursten-Stenen anvendte Kortkvist-Type af den kortere Rækkes Runer er opstaaet i Östergötland af den længere Rækkes Runeskrift.

Men hele denne Kombination, som støtter sig til Stedsnavnet *hakupo*, skal kun gjælde som en Antydning, der kan fortjene Opmærksomhed ved fremtidige Undersøgelser om Runeskriftens Historie i Sverige og som da vil kunne enten støttes eller paavises at være feilagtig.

Naar vi skal søge at følge Runeskriftens ældste Historie i Vestergötland, saa har vi fra dette Landskab kun at nævne en eneste Indskrift, som er ældre end Fyrunga-Indskriften, nemlig Vånga-Indskriften paa en Sten to Mile SV. for Skara. Skriftens Retning er her fra høire mod venstre, og Stenen har det gamle vinkelformede Tegn for *k*.

Runeskriften er sandsynlig af Runemestre bleven udbredt fra Vikens Kystegne, hvor vi paa Tune-Stenen har det vigtigste Minde om Skriftens Brug, til Egnene ved Vänerne, hvor Varnum-Stenen ved Vänerne nordöstlige Ende staar for os som Fyrunga-Stenens nærmeste Forgjænger og Slægtning. Varnum-Indskriften anvender en eneste Gang Skilletegn, nemlig tre Prikker over hinanden. Heri ligner den Fyrunga-Indskriften.

Men Fyrunga-Stenen viser os Paavirkning af en Kulturström, som er yngre end den, der har paavirket Varnum-Indskriften. Denne yngre Kulturpaavirkning udbredte Skikken med at anbringe Sten med Indskrift inde i Graven og at omgive Gravskriften med Rammelinjer.

Tillæg I.

b 4—6 pou. Jeg har ogsaa tænkt paa en anden Forklaring af disse Runer end den foran efter Brate fremsatte. Jeg formodede, at pou kunde være = got. *pauh*, oldnord. *þó*. For Formen jfr. *ai* i flere Runeindskrifter = got. *aih*. pou skulde da betyde "tillige, desuden" og föie *tojeka* til *fahi*. I Oldnorsk bruges *þó* (især efter *ok*, men ogsaa uden at dette gaar foran) ofte saaledes, at det ikke tilknytter en Modsætning, men angiver noget mere, og saaledes, at vi kan oversætte det ved "tillige, desuden". Dette oldnorske *þó* staar foran andet Led, som det tilknytter. Stillingen af pou her i Indskriften kunde ikke gjendrive denne Tolkning, da Stillingen lod sig forklare af Ordets Brug som Adverbium (ikke Konjunktion). I Angelsaksisk kan *þeah* "dog" staa sidst i Sætningen. Bortfald af *h* i pou lod sig da forklare derved, at Tvelyd gik foran.

Men jeg foretrækker dog at forklare pou med Brate som oldn. *þau*, da to Personbetegnelser af forskjelligt Kjøen følger.

Tillæg II.

Om Tolkningen af b 7—18 *suhurahsusih* har jeg længe været i Usikkerhed. Det er maaské ikke unyttigt her at nævne nogle af de Opfatninger, paa hvilke jeg tidligere har tænkt, uagtet jeg nu har opgivet dem alle og uagtet jeg nu holder den foran fremsatte for den rette.

Jeg søgte længe i *suh* et demonstrativt Pronomen og i *urah*- en substantivisk Betegnelse for Mindesmærket, til hvilken dette Demonstrativ kunde høre. Tildels søgte jeg ogsaa i *susi* eller *susi-h* et demonstrativt Pronomen.

Hvis der i *urah*- stak en substantivisk Betegnelse for Mindesmærket, syntes det rimeligt, at dette kunde være beslægtet med got. *aurahi* f. eller *aurahjō* f., som foreligger i *us aurahjōm ēn τῶν μνηστων* Marc. 5, 2, *in aurahjōm ēn τοῖς μνήμασιν* Marc. 5, 3. 5.

Da Pronominalformen *sū* i det historiske Sprog er Nominativ, ikke Akkusativ, saa syntes det ved den nævnte Opfatning naturligt at begynde en ny Sætning med b 7—9 *su-h*. Jeg forsøgte derfor følgende Opfatning:

su-h urah susi-h hwati

Jeg maatte da antage, at *urah* var istedenfor ældre **urahu* (Nomin. Ental Hunkjøn). Verbet, som skulde udtrykke "er gjort (for)" eller "er givet (til)", maatte mangle. Foran Substantivet stod Demonstrativet *su-h* og efter dette Demonstrativet *susi-h*. Jeg tænkte, at dette kunde sammenlignes med Udtryk i Græsk som *ὁ ἀνὴρ οὗτος*. Den enklitiske Partikel *-h* maatte da vel snarere have en fremhævende end en forbindende Betydning. Ordene var da at forstaa som: "Det Mindesmærke dette her (er) for Hwat". Men selve Udtrykket med Dativ syntes mig her noget paafaldende og savner Analogi.

Ogsaa Formen *urah* istedenfor **urahu* var betænkelig, uagtet jeg tænkte mig den undskyldt ved den nære syntaktiske Sammenhæng med det følgende demonstrative *susi-h*.

En Kollega nævnte for mig Muligheden af at forbinde til ét Navn *sihhwati* = oldn. *Sighvati*. Jeg vilde da tro, at det første *h* var opstaaet ved Assimilation, og jævnføre *ssigadu* paa Svarteberg-Medaljonen, af **Sigihadur*.

Men denne Kombination maatte da vel føre til at formode foran dette Navn et Substantiv *urahsu*. Derved kunde man vinde Endelsen *-u*, men fik en noget paafaldende, ellers ikke paaviselig Afledning.

Heller ikke vovede jeg med Bibehold af én og samme Sætning at fastholde Formodningen om en Betegnelse for Mindesmærket i *su-h urah susi-h*. Thi en Forstaaelse af *su* og *susi* som Demonstrativer i Akkusativ Flertal Intetkjön vidste jeg ikke at støtte tilstrækkelig, uagtet Pilgårds-Stenen på Gotland synes at have *sisi* eller *sisu* som Akkusativ Ental Hankjön (Pipping, Nordiska studier tillagnade Noreen S. 178); jfr. i Veda-Sproget *sásmin* med samme Betydning som *tásmin*.

Jeg maatte altsaa opgive at søge en Betegnelse for Mindesmærket i b 7—18.

Tidligere søgte jeg i b 21—22 at Postpositionen at "efter", foran hvilket jeg søgte den Dödes Navn i Akkusativ.

Denne Opfatning har jeg nu opgivet af to Grunde. For det første læser Brate *hw* foran *at*. Men disse to Runer kan alene ikke danne et Navn i Akkusativ, og det forudgaaende *susi* kan, som det synes, ikke høre til den Dödes Navn.

For det andet tror jeg nu at have fundet Grunden til, at Runerne at er skrevne som Stupruner; se foran S. 18. Men denne Brug af Stupruner i Fyrunga-Indskriften, som ogsaa forekommer i Flistad-Indskriften, viser vel, at Runerne at hører til den Dödes Navn.

Tillæg III.

For at faa Oplysninger om Navnet *Hakadhabæk* har jeg vendt mig til Professor A. Noreen i Upsala. Han har vist mig den Velvilje at henvende sig til Fil. kand. Torsten Fogelqvist, hvis godhedsfulde Imødekommenhed jeg har at takke for følgende Oplysninger, som han har indhentet hos K. L. Asproth, Kyrkoherde i Jonsbergs församling, Vikbolands kontrakt.

Hakabäck kaldes nu en Bæk, som rinder mod Nordöst mellem Rocklösa i Vest og Broxvik i Øst, i Östkindes härad, Östergötland. En bro over denne Bæk kaldes *Hakabäcksbro*. Fra denne Bro til nærmeste Gaard Broxvik er c. 1,5 Kilometer; mellem Rocklösa og Broen er det derimod c. 2 Km. Broxvik er en stor Gaard (Fideikommis). Ved Bækken skal ikke findes nogen Gaard.

Jeg tør ikke sikkert afgjøre, hvor den Gaard, som paa Gursten-Stenen kaldes *hakupa*, har ligget. Men der synes at være god Grund til at formode, at det har været samme Gaard som den, der nu kaldes Broxvik, og at den kaldtes *hakupa*, fordi dens Eiendomme dengang strakte sig til *Hakabækken*. [Mai 1905.]

Kristiania sidst i Oktober 1904.

Sophus Bugge.